

KringloopZiNe

Meer halen uit de biologische kringloop

Driemaandelijks tijdschrift voor de actieve kringloopkracht: nr 20 • oktober - november - december 2017

Beste,

De winter is weer in aantocht. Wordt het weer 'Un été indien' midden in de winter, of gaat het deze keer nog eens echt 'vriezen dat 't kraakt'? Wat zomer en herfst betreft is er op kringloopvlak alvast heel wat moois gebeurd. Nu het jaareinde nadert is het een prima moment om nog eens terug te kijken op het afgelopen tuinjaar, en wat tips mee te geven voor 2018. In deze KringloopZiNe hebben wij voor jou een vooruitblik op het KringloopWeekend 2018 waar we gaan samenwerken met TuinHier, met Landelijke Gilden en met Uitgeverij Lannoo. We kijken nog eens terug op het zeer succesvolle Kids Climate Conference. We hebben composteerfilmpjes gemaakt en brengen weldra een heus 'Red-de-restjes'-kookboek op de markt, en lichten daarover al een tipje van de sluier. Ook laten we een groep Amsterdamse compostmeesters aan het woord. Ooit al gehoord van kringloopkonijnen? Voor de mensen die geen plaats hebben voor kippen, testten we of konijntjes ook thuishoren in de biologische kringloop; met echte 'proefkonijntjes'. Heb jij nog steeds last van Fipronil-nachtmerries? Geen nood, er is geen Fipronil in de thuis- of professionele compost beland. We zochten het voor je uit. En ook andere insecti-pesti-herbi-biociden zijn (hopelijk) weldra verleden tijd met de VMM-Vlaco-actie 'Pesticidengebruik verminderen', die er in het voorjaar zit aan te komen.

Dàt ... staat allemaal in de krant, van kringloopland.

Wij wensen je veel leesplezier!

Elfriede Anthonissen
Kristof Van Stichelen
Team Thuiskringlopen

In dit nummer:

Kringloopquotes 2

Grond, grondiger gegrond

Konijnen als kringloophelpers 3

Wat was er eerst: het gif of het ei? 6

Actief Creatief

Kids Climate Conference 7

Samen tegen pesticiden 8

Kringloopweekend 9 en 10 juni 2018 10

Internationaal

Met A'dam naar L'zeel 11

Kort # Krachtig

Kookboek "Red de restjes" 12

Vlaco "At the movies" 12

Kringloopquotes

"Een konijn in een kippenhok blijft een konijn"

"Ideeën zijn als konijnen. Je krijgt er een paar, je verzorgt ze, en al snel heb je er tientallen."

John Steinbeck, Amerikaans auteur

"Waarom is de kat onze huisvriend geworden en niet het konijn?"

Het konijn is even zacht om te strelen als een kat, hij kan even aanhankelijk zijn, hij krabt niet aan de zetels en hij laat kleine kinderen met rust. Daarenboven heeft hij lange oren, wat erg praktisch is op reis."

François Cavanna, Frans auteur

Grond-grondiger-gegrond

KONIJNEN ALS KRINGLOOPHELPERS?

Na kippen zijn konijnen de meest voorkomende tuin-huisdieren. Naar schatting heeft 1 op 5 tot 1 op 6 Belgische gezinnen één of meerdere konijnen in huis of tuin. *"Schattig en grappig en zacht en lief"*: dat zijn zo een beetje de termen waarmee je konijnen typeert.

Wil je voor het eerst konijnen houden, maar weet je niet precies waar je rekening mee moet houden? Wil je weten of konijnen op één of andere manier zinvol zijn voor het kringlooptuinieren? Dan is dat een mooie reden om verder te lezen!

Van start

Konijnen zijn gewoontedieren; ze worden onzeker van sterke wisselingen in het dagelijkse patroon. Die onzekerheid uit zich in allerlei geknabbel in het hok, en zenuwachtig over en weer rennen van zodra zich een nieuwe situatie aandient.

Let er bij de aanschaf op dat het konijn niet té jong is. Bij voorkeur laat je het konijn zeker zes tot acht weken bij de moeder. Pas na zes weken beginnen de meeste jongen voldoende droogvoer en groenten te eten. Haal je ze eerder weg bij de moeder, dan krijgen ze gezwollen buikjes (voeding- en eiwittekort), verzwakken ze en worden ze gevoelig voor allerlei ziektes (diarree of zelfs sterven).

Nadat je het konijn hebt aangeschaft, is het belangrijk dat het beestje de eerste dagen hetzelfde voer krijgt als in de periode daarvoor. De spijsvertering van een konijn geraakt immers snel in de war.

Als je een konijn vaak vasthoudt en aait, dan wordt het al snel tam. Op die manier worden konijnen ook zeer kindvriendelijk.

In of uit?

Een konijn kan op verschillende manieren gehouden worden: binnen, buiten en binnen met een uitloop naar buiten. Als je ervoor kiest om een konijn binnen te houden en het ook een buitenmogelijkheid biedt (af en toe buiten zetten bv.), dan moet je vooral oppassen dat de temperatuurverschillen niet te groot zijn. Zulke 'salon-konijnen' worden immers makkelijk ziek. In het kader van de biologische kringloop is een konijn permanent in een buitenhok en / of buiten-uitloop ideaal. Konijnen die een buitenleven gewoon zijn, kan je gerust ook in de winter buitenhouden. Omdat konijnen uitstekende gravers zijn, is het wel belangrijk om (kippen)gaas op de bodem van de eventuele buiten-uitloop te plaatsen.

Het hok

Wie konijnen plant te houden, beschikt vaak nog niet over een hok. Maak of koop dat hok groot en hoog genoeg. Het konijn moet zich helemaal kunnen uittrekken en op zijn achterpoten kunnen staan, zonder de wanden of het dakje te raken. Op de bodem van het hok moeten stro of houtschilfers liggen. Als je ervoor kiest om het konijn buiten te houden, moet het hok een behoorlijke beschutting bieden, waterdicht zijn en bij voorkeur naar het (warmere) zuiden gericht zijn. Ook moet je er over waken dat het hok niet in de felle zon staat (in de zomer) en dat het konijn zich kan wikkelen in een dikke voorraad stro, hooi of houtschilfers (koudebuffer).

Een konijnenhok met een la is handig, net als eentje waar je de voorzijde van kan verwijderen. Beide hoktypes zijn namelijk makkelijker schoon te maken.

De buiten-uitloop

In heel wat boeken zal je lezen dat een hok volstaat. Toch heeft het ons inziens een belangrijke meerwaarde indien het konijn vrij kan rondlopen in een bij het hok aangebouwd gedeelte. De buiten-uitloop: een soort ren, zeg maar, net als bij de kippen. Een hok wordt door het konijn gebruikt voor eten, drinken, slapen en schuilen; de buiten-uitloop dient dan voor spel, beweging, ontdekking en het toedienen van tuin- en keukenresten. Dit kan een uitloop zijn op steen, beton, gras, hout, naakte grond met houtschilfers of stro ... Maak de bovenzijde van de uitloop af met gaas zodat er geen vogels, katten of honden bij de konijnen kunnen, en maak de onderzijde af met gaas zodat de konijnen geen holen kunnen graven.

Grond-grondiger-gegrond

Verzorging

Een konijn vraagt al bij al niet zo veel verzorging. Afhankelijk van de grootte van hok (en ren) zorg je voor een regelmatige schoonmaakbeurt (variërend van 1x/week tot 1x/4 weken). Een konijn heeft altijd een voorkeurshoek waar het zijn uitwerpselen achterlaat. Focus vooral daar op bij de schoonmaak.

De tanden bij een konijn blijven hun hele leven doorgroeien. Soms kan het konijn last hebben van tanden die te ver zijn doorgegroeid, vooral wanneer het niet veel vezelrijk groenvoer (tuinresten) krijgt (maar ook andere redenen zijn hiervoor denkbaar). Een speciaalzaak of dierenarts kan deze zgn. olifantstanden knippen, en met een speciaal tangetje is het ook mogelijk om dat zelf te doen. Controleer regelmatig de tanden van het konijn.

Net als de tanden, moeten ook de nagels van het konijn regelmatig gecontroleerd worden. Vooral binnen-konijnen slijten immers amper hun nagels. Check elke maand en knip de nagels zo nodig bij (let op: niet knippen in de nagel-aders).

Een goed verzorgd konijn kan wel tien jaar worden!

Voedsel en water

Belangrijk is dat het konijn 24 uur per dag hooi kan eten en vers water kan drinken. Daarnaast eten konijnen best ook speciaal konijnenvoer, waarin hun basisrantsoen aan voedingsstoffen verwerkt zit (eenvoudig te vinden in iedere dierspeciaalzaak of supermarkt). Let wel goed op dat het konijn niet alleen de lekkere dingen uit het droogvoer-bakje vist, en vul het eetbakje niet bij zolang de vorige portie nog niet helemaal opgepeuzeld is. Konijnen zijn sowieso dol op groenten en fruit. Ook hierbij moet je opletten wat je geeft, want een konijn kan niet tegen alle soorten groenten en fruit. Heel sappig groenvoer (bv. sla, spinazie, tomaat ...) geeft vaak snel wind in de darmen wat zich vertaalt in buikpijn. Dat geldt ook – weliswaar in iets mindere mate – voor fruit (dus geen aardbei, druif ...). De volgende groenten, fruitsoorten en andere tuingewassen zijn goed voor het konijn, én ze zijn er tegelijk dol op:

- Broccoli- en bloemkool(bladeren)
- Wortelen (en het bijbehorende loof)

- Alle kropkolen (savooi, witte, spruit...)
- Veldsla
- Water- en tuinkers
- Witloof (zowel de witte inkuil-kropjes als de groene veld-bladeren, en de wortels ervan)
- Biet (voeder-, suiker- of rode)
- Selder of peterselie
- Bonen en erwten (en het loof ervan)
- Jonge takken (van bv. hazelaar, meidoorn, esdoorn, wilg ...)
- Gazongras (best niet te kort, zowel vers als in de vorm van hooi...; konijnen zijn dol op de bladeren en stengels van quasi alle gazonbloemen; zeker paardenbloemen).
- Sneetjes droog brood
- Gekookte aardappelen (of gekookte en gestampte aardappelschil)
- ...

Kortom: een gezond dieet voor konijnen bestaat uit weinig droogvoer, voldoende groenvoer (verse resten uit keuken en tuin), onbeperkt hooi en af en toe fruit.

Konijnen (zeker die binnen zitten) drinken veel. Het is daarom belangrijk dat je het waterflesje goed in de gaten houdt. Een waterflesje is iets beter dan een -bakje. Waterbakjes worden vaak omgegooid of met eten bevuild. Konijnen die buiten zitten, drinken opvallend minder en gebruiken vaak de dauw in hun buiten-uitloop als drinkwater. Hoe dan ook water geven blijft belangrijk.

Meerdere konijnen?

Konijnen kunnen – in tegenstelling tot kippen – alleen worden gehouden, maar meer dan één konijn houden geniet toch de voorkeur. Het is alleen niet verstandig om twee mannetjes bij elkaar te houden. Als mannetjes al vanaf hun geboorte bij elkaar zitten, ontstaan er zelden problemen, maar als ze elkaar ontmoeten als ze al enige maanden oud zijn, kunnen er pittige gevechten uitbreken (tot bloedens toe). Twee vrouwtjes bij elkaar gaat sowieso beter, maar hier geldt net het omgekeerde: als de dames uit één nest komen is de kans iets groter dat ze gaan vechten. Een mannetje en vrouwtje gaan meestal goed samen. Je kan ervoor kiezen ze te laten castreren / steriliseren. Een konijn kan namelijk veel jongen werpen, en vader-konijn is niet altijd even vriendelijk voor zijn kroost.

Grond-grondiger-gegrond

Ras

Net als kippen zijn konijnen veelal kindvriendelijk. Kleine konijnenrassen zijn vaak pittiger en minder rustig dan grote rassen; toch kiezen de meeste mensen voor dwergassen. Een groot ras betekent dat je een groter hok nodig hebt, je het beestje meer eten moet geven, maar tegelijk ook meer tuin- en keukenresten aan het dier kwijt kan. Grote rassen zijn bv. Vlaamse Reus, Franse Hangoor, Vale van Bourgondië en Lotharinger (minstens 65 centimeter lang en vaak 6 tot 7 kg!!). Tussenrassen (meestal 2 à 3 kg) zijn o.a. Wener, Hollander, Californian, Japanner en Nieuw-Zeelander. Dwergassen (1 kg of minder) zijn o.a. Rex, Zilvervos, Pool, Teddy ...

Konijnen in de kringlooptuin

Kippen zijn een vast onderdeel van de kringlooptuin, omdat ze zoveel tuin- en keukenresten verorberen. Konijnen zijn dat niet. Op basis van een reeks praktijktestjes die het Comité Jean Pain uitvoerde (met ras 'Vale van Bourgondië'), wilde Vlaco o.a. nagaan in welke mate konijnen een kringloopfunctie hebben. Wat ervoerden we in die tests:

- Konijnen zijn duurder dan kippen bij aankoop: voor de prijs van twee konijnen heb je bijna drie kippen.
- Kippen eten quasi 'alles' wat je hen voorschotelt, en zijn daarom op kringloopvlak wat efficiënter.
- Het uitmesten van een konijnenhok is arbeidsintensiever en tijdrovender dan een kippenhok reinigen. Ook de kwalijke geuren zijn sterker dan bij de kippen. Dat heeft alles te maken met het specifieke gedrag: kippen zitten enkel 's nachts (en bij de leg) in hun hok, konijnen komen enkel uit hun hok als het nodig is; kippen urineren niet, konijnen doen dat ongeveer ieder half uur.
- Konijnen vragen meer verzorging, maar kunnen anderzijds wel op een (veel) kleinere oppervlakte gehouden worden (mits extra aandacht voor de natuurelementen zoals zon, regen, tocht ..., vooral voor de konijnen die jaarrond buiten blijven).
- Bij de test op Comité Jean Pain werd er gewerkt met met 2 exemplaren 'Vale van Bourgondië' (een 'groot' ras), over een testperiode van 5 maanden.
  - Bij aanschaf waren de dieren zo goed als volwassen. De dieren verbleven in een buitenhok (elk ±1 m op 50 cm), maar hadden – omwille van de gewichtsmetingen – geen buitenloop (in bv. gazon).

- Twee- of driedaags werd ieder dier verzorgd. Naar daghoeveelheden herkend kreeg ieder dier (gedurende de testperiode) gemiddeld genomen 31 g droogvoer (voeder), 227 g tuin- en keukenresten (voeder), 10 g hooi (voeder) en 21 g stro (nestmateriaal). De hoeveelheid toegediend water was beperkt (±100 ml per dag) aangezien de dieren uitgebreid toegang hadden tot groenvoer. Dat betekent dus een 'dagelijkse input' van ± 390 g.

Product per konijn tijdens de test	Dagelijkse hoeveelheid
Droogvoer	31 g
Tuin- en keukenresten	227 g
Hooi	10 g
Stro als nestmateriaal	21 g
Water	100 ml
<i>Dagelijkse input</i>	<i>390 g</i>

Regelmatig werden de hokken grondig gereinigd, met per hok en per schoonmaakbeurt wekelijks een pakketje van ±2 kg hokresten (met uitwerpselen bevuild stro, urine, niet verorberde tuin- en keukenresten, en droogvoer). Dit komt neer op een 'dagelijkse output' van ±285 g.

- Naar dagen omgerekend was er dus ongeveer 100 gr meer 'input' dan 'output'. Ongeveer 90 à 95% van de toegediende tuin- en keukenresten werden effectief ook opgegeten door de konijnen.
- Hoe dat bij een kip zit, is moeilijker te becijferen. Er doen cijfers de ronde dat één doorsnee-kip 150 gr tuinresten eet per dag, dus dit konijnencijfer zit in de buurt.
- De (nog door konijnen eetbare) keukenresten van een Vlaams gezin met bv. 2 volwassenen en 2 kinderen lijken ons inziens wel te kunnen volstaan om twee gemiddelde konijnen van groenvoer te kunnen voorzien. We denken hierbij aan appelschillen, gekookte aardappelschillen, koolbladeren, wortelrasp of -loof, erwtenpeulen, witloofblad, droog brood... Zeker wie daar nog een (kleine) moestuin bij heeft, heeft zeker genoeg groenvoer om 2 kringloopkonijnen te onderhouden.
- Zowel konijnen- als kippenmest zijn beide vlot te composteren. Konijnenmest (door stro vaak een mooie combinatie van 'bruin' en 'groen') laat zich vaak nog een pak makkelijker verwerken dan de mest van kippen (die vaak zeer stikstofrijk en 'puur' is).

Toch maar konijnen kiezen?

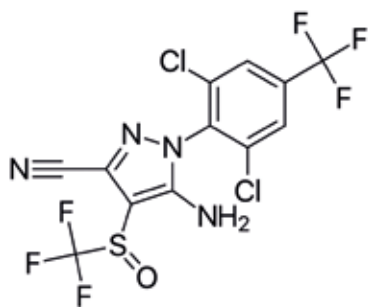
Wil je konijnen houden? Dan zijn de bovenstaande tips alvast zinvol. Passen konijnen evengoed in de kringlooptuin als kippen? Veel is natuurlijk afhankelijk van je persoonlijke voorkeur, maar mits de nodige verzorging, en mits een beetje aandacht voor wat je geeft (konijnen eten nl. niet 'alles', zoals kippen) zijn konijnen zeker toepasbaar binnen de biologische kringloop en bruikbaar als echte kringloopdieren in jouw huis en tuin.

Grond-grondiger-gegrond

WAT WAS ER EERST: HET GIF OF HET EI?

Kan er Fipronil in jouw thuiscompost terecht gekomen zijn?

De nieuwssites rapporteerden tijdens de zomermaanden massaal over het verboden bestanddeel Fipronil in eieren. "Kan er op één of andere manier Fipronil in thuiscompost terecht gekomen zijn?", was een vraag die we in die periode dan ook regelmatig te horen kregen.

Eerst onze officiële communicatie over eieren en eischalen: *"De afbraak van eierschalen tijdens het composteringsproces is, biologisch-scheikundig gezien mogelijk, maar er moet rekening mee worden gehouden dat kalkrijke materialen traag afbreken. Echter, het FAVV (Federaal Agentschap voor de Veiligheid van het Voedsel) en de OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) stellen dat de thuiscomposteerder én de professionele composteerder zich dienen te houden aan EU-verordening 1774/2002 en 1069/2009. Dit impliceert dat keukenafval waarin zich mogelijks dierlijke (bij) producten (zoals eieren, eischalen, ...) bevinden niet mogen thuis gecomposteerd worden. Dierlijke (bij)producten mogen wel gecomposteerd worden in erkende bedrijven. Particulieren zijn niet erkend dus wettelijk mogen ze geen eieren, eischalen, ei producten, ... composteren."*

En onze communicatie over o.a. kippenmest en hokstrooisel luidt als volgt: *"Kippen en de meeste kooivogels zijn strikt genomen planteneters. Leven ze op een dieet van enkel legkorrel, granenmengeling, ... of zitten ze opgesloten in een hok dan zijn het inderdaad planteneters. Kunnen ze vrij rondscharrelen dan zullen ze met veel plezier wormen, pissebedden en andere beestjes opeten en worden ze ook vleeseters. Bodemorganismen 'filteren' dioxines uit*

de bodem en stapelen deze op in hun lichaamsvet. Eens opgepikt, gebeurt hetzelfde in het lichaam van de kip. Dat verklaart waarom de eieren van scharrelkippen vaak een hoger gehalte bevatten aan dioxines. Zoals bij alle vogels, worden de vaste uitwerpselen van vogels in de cloaca gemengd met de urine. Dat maakt ze erg voedselrijk ('straf', rijk aan stikstof). Maar gecomposteerd kunnen ze zeker worden. Het bijmengen van bruin materiaal is wel extra belangrijk."

Ons standpunt bij het composteren van vlees en dierlijke resten (bv. pluimen)? *"Dit materiaal is - op enkele uitzonderingen na - gemakkelijk afbreekbaar materiaal. Omwille van de specifieke chemische samenstelling, gaat de afbraak echter steeds gepaard met geurhinder en met ongedierte allerlei (ratten, vliegen(maden), ...). Het wordt (mede daarom) ten stelligste afgeraden om dit materiaal te verwerken in het thuiscomposteerproces."*

Het insecticide Fipronil is mogelijk via enkele Kempense dierenartsen ook bij particulieren met kippen terechtgekomen. Dat schreven Gazet Van Antwerpen, De Morgen en Het Laatste Nieuws enkele maanden geleden nog, maar het bleek hier uiteindelijk om een eerder lokaal probleem te gaan. Een dierenkliniek zou een verdunde versie van het product, onder de merknaam Mite-control, hebben verkocht aan enkele hobbyist-kippenhouders, maar het meeste van die spuitproducten zijn ondertussen gerecupereerd en werden aan het FAVV overgedragen.

De kans is wel reëel dat je thuis Fipronil hebt staan. Het is namelijk een standaard-ingrediënt van de vlooienbandjes voor katten en honden. Hierbij is er echter geen risico voor de volksgezondheid.

Kortom: wie thuis kippen heeft en wie die kippen verzorgt met materiaal dat standaard in de dierenpeciaalzaak te verkrijgen is, die zal zich geen Fipronil-probleem op de hals gehaald hebben, en die kan nog steeds kippenmest in de thuiscompost verwerken en eitjes eten naar believen.

En hoe zit dat dan met industrieel geproduceerde compost? Kan daar dan geen Fipronil in zitten? Onmiddellijk na het uitbreken van de Fipronil-crisis, werden eieren waarin verhoogde Fipronil-concentraties voorkwamen (of zouden kunnen voorkomen) uit de handel genomen. Deze werden verwerkt / vernietigd door een daartoe erkend bedrijf (Rendac o.a.), deze eieren werden niet gecomposteerd of vergist. Aan onze leden gft-composteersers en vergisters werd gezegd eventueel aangeboden partijen eieren grondig op hun afkomst te screenen (a.h.v. de herkomststempel), en risico-partijen werden sowieso gemeld aan de milieu-inspectie.

Kortom: wie compost aankoopt mag ook zeker zijn dat er geen Fipronil in zit.

KIDS CLIMATE CONFERENCE

Kids Climate Conference 2017

KIDS CLIMATE CONFERENCE

Van vrijdag 6 tot zondag 8 oktober 2017 vond het zgn. Kids Climate Conference (KCC) plaats, en dit voor de 5de keer al. KCC is een organisatie van het Wereld Natuur Fonds en Center Parcs Benelux. Deze keer was (een groot weiland achter) Center Parcs Erperheide (Peer, Limburg) de plaats van gebeuren. 190 kinderen tussen de 8 en 14 jaar (die meegedaan hadden aan een online KCC-wedstrijd, zowel uit Vlaanderen als Nederland) kregen de kans om tijdens dit klimaatkamp via de meest uiteenlopende workshops te leren over alles wat met voedsel te maken heeft. Het thema van dit jaar was namelijk "Je bent wat je eet". Uiteraard ontbrak ook Vlaco niet op het appèl.

Drie dagen lang werd er tijdens workshops en presentaties aandacht besteed aan eerlijk en duurzaam voedsel. De jeugdige deelnemers gebruikten hun creativiteit om slimme oplossingen te bedenken die zouden kunnen bijdragen aan een aarde waarin voedsel geproduceerd en verwerkt wordt in harmonie met de natuur. Deze ideeën werden hen niet opgelegd door de 'grote mensen'. De kinderen konden helemaal zelf op diverse manieren kennis maken met de verschillende aspecten van voeding. Van informatie over welke trajecten groenten en fruit moeten afleggen, over het zelf koken van groenten en het zelf bakken van brood, tot het verwerken van al die restjes (in bv. nieuwe gerechten of in compost). Op die manier konden de kids hun eigen mening vormen en daarover stellingen formuleren. Deze aanpak om kinderen zelf te laten denken, bleek een niet-alledaagse manier om hen bewust te

maken van duurzaamheid. Want alleen maar zeggen 'Eet uw bord leeg!' leidt niet noodzakelijk tot bewuste mensen die zelf keuzes maken...

En met wát een enthousiasme en overgave 'smeten' die kinderen zich! In totaal waren er – na het vrijdagse opstartevent – op zaterdag een negental workshops waaraan de kinderen konden deelnemen. De Vlaco-workshop was één van die negen, en focuste op sappen trappen (van afgedankt fruit), broodpudding maken (van afgedankte boterhammen) en compost maken (van afgedankte keukenresten). Alle 190 kinderen workshopten flink mee. Het regende een hele dag, maar niet één kind dat er mopperend bij liep! De deelnemertjes bleken allemaal zeer gemotiveerd, en wilden zoveel mogelijk doen en leren.

Tijdens en vooral na de workshops werden stellingen geformuleerd die op zondag gepresenteerd werden aan het publiek. De diverse stellingen konden die dag nog worden bediscussieerd en verduidelijkt. Uit het hele rijtje van interessante stellingen werden er finaal 10 geselecteerd, nl.:

1. Op alle verpakkingen aangeven welke materialen het bevat en in welke container het gesorteerd moet worden.
2. Lagere BTW op seizoensgroenten.
3. Les over voeding en verantwoord eten op elke school met een bezoek aan een boerderij of groentetuin.
4. Weet wat je eet! Denk na over alles wat je eet, ook voordat je naar de winkel gaat.
5. Op elk product een milieuscore zetten.
6. Mmm... lekker koken met restjes. Kookboek met restjesmenu's online zetten.
7. Op Center Parcs vakantieparken een groente - en bloementuin aanleggen zodat mensen kunnen zien en meemaken hoe fijn en goed dit kan zijn.
8. Verpakkingen niet meer vals en vol kleuren maken, maar 'f***ing' eerlijk vertellen wat er in zit.
9. Bij aankopen in een supermarkt krijgen klanten die geen vlees kopen bonuspunten, hierdoor kunnen ze hun groenten goedkoper kopen.
10. Veel meer aandacht op school en in de les voor milieugerichte kennis.

Actief-creatief

“Jaja”, horen we jou al denken; “veel woorden!” Zo vrijblijvend zijn deze stellingen niet, hoor. Diverse ministers, BV’s en BN’en waren aanwezig, en die ondertekenden mee de lijst met stellingen en beloofden plechtig met de uitgekozen ideeën grondig aan de slag te gaan.

Alle kinderen werden na afloop van het weekend ook officieel benoemd tot ‘ambassadeur’. Dat is een rol die de meeste kinderen erg serieus gaan nemen, merkten we. Behalve een prachtig certificaat kregen alle kinderen een enorme goodie bag mee vol extra info en duurzame cadeautjes.

Onze indruk van het weekend? Het was – in één woord – fantastisch! Door kinderen niets op te dringen, maar hen zelf te laten ontdekken, versterk je hun motivatie om bij te dragen aan een betere wereld. Trouwens, onze boodschap van verwerken van (brood- en fruit)restjes en thuis composteren is écht niet passé of verouderd. Zelden zo veel pers zien rondlopen op één event. Zelden zoveel bekend volk (o.a. Kim Clijsters, Joke Schauvliege, Vital Borkelmans, Herman Verbruggen, Cilla Niekoop ...) elkaar zien verdringen bij onze workshop. Zelden zoveel jonge gastjes met opengesperde ogen en gretige handjes zich zien storten op onze kringloopboodschap.

Ook wij doen – nu nóg meer – vol enthousiasme verder!

SAMEN TEGEN PESTICIDEN

De VMM (Vlaamse Milieumaatschappij) organiseert in het voorjaar van 2018 een communicatie-actie om burgers te sensibiliseren rond pesticiden en pesticidevrij tuinbeheer.

Vermits restanten van pesticiden sowieso in recyclageparken ingeleverd worden, is het recyclagepark een belangrijke schakel in de actie.

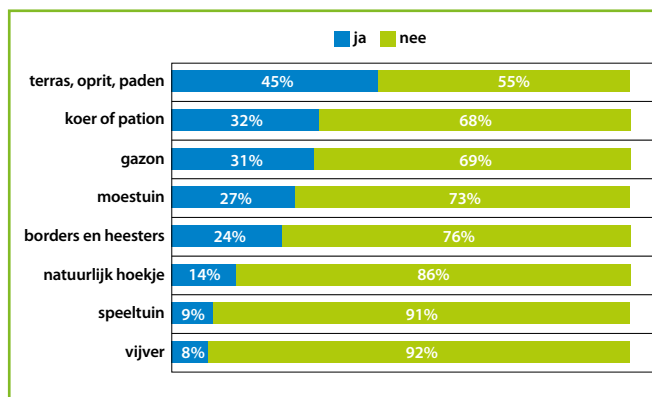
VMM wil een zo breed mogelijk gedragen campagne en betreft ook andere organisaties zoals Velt, VVSG, Vlaco en OVAM bij de invulling en uitwerking van de campagne.

Bevraging burgers

VMM deed een bevraging bij 2.000 Vlamingen. Hieruit blijkt dat de helft van de bevroegden geen pesticiden inzet. En dat de helft van de pesticidegebruikers zich voorneemt om dit gebruik af te bouwen.

Op de vraag waar ze pesticiden inzetten, antwoordden 45% op ‘terras, oprit en paden’ en 32% op ‘koer of patio’. De Vlaming is op zoek naar informatie. Als we hem voldoende informeren wat de alternatieven zijn voor pesticidegebruik op verhardingen, kunnen we hier een mooie milieuwinst boeken.

Waar gebruikt de Vlaming pesticiden? Je kan het volledig rapport ‘De Vlaamse tuin met of zonder pesticiden’ lezen op www.vmm.be.

Graag zet Vlaco zijn schouders mee onder de campagne. De leergierige Vlaming is geïnteresseerd in alternatieven voor een pesticidevrij tuinbeheer en daar kan jij bij helpen.

Help jij mee alternatieven aanreiken?

Vanaf zaterdag 21 april 2018 kan iedereen zijn (restjes) pesticiden binnenbrengen aan de KGA-stand op het recyclagepark en krijgt in ruil van VMM een voegenborstel.

Alle Intercommunales en gemeenten ontvingen een warme oproep om deel te nemen aan deze actie op zaterdag 21 april,

maar ook op andere momenten kunnen de recyclageparken de actie organiseren. Deelnemende recyclageparken moeten voor 16 februari aangemeld zijn bij VMM.

De kringloopkracht als sensibiliserende spilfiguur

Als fervente kringlooptuinier ben jij, kringloopkracht, de ideale persoon om tips te geven hoe met een ander tuinbeheer de spuit achterwege kan blijven. Met het gebruik van kringlooptechnieken kan pesticidengebruik al flink verminderd worden. Dat weet jij, als kringloopkracht, maar al te goed.

Demonstratie op het recyclagepark

Behoor jij nog tot één van de gemeenten waar aanpalend aan het recyclagepark, een demonstratieplaats kringlooptechnieken ligt? Aarzel dan niet en breng je (inter)gemeentelijke coördinator op de hoogte dat je de bezoekers op het moment zelf tips kan aanreiken om met kringlooptechnieken het pesticidengebruik in de tuin flink te verminderen of zelfs tot nul te herleiden.

Infoavond pesticidenvrij tuinbeheer

Vraag aan je (inter)gemeentelijke coördinator om een Vlaco-infoavond over pesticidenvrij tuinbeheer in de gemeente te organiseren. De Vlaco-lesgevers staan paraat om de burgers tijdens infoavonden te informeren. Kom zeker ook met alle kringloopkrachten de avond bijwonen. Als kringloopkracht weet je ongetwijfeld al heel wat over deze materie, maar we zetten voor jou nog eens alles op een rijtje en horen graag van jouw persoonlijke ervaring inzake pesticidenreductie. Neem je aan zo een infoavond deel, dan kan je de informatie onmiddellijk ook in je tuin of demoplaats toepassen en tijdens de VMM-actie of op een ander moment aan geïnteresseerden overbrengen. Niets is immers zo overtuigend als vertellen uit eigen ervaring.

Pesticiden voorkomen

Altijd maar weer mos en algen op je terras, planten tussen de voegen, onkruid op je oprit ... ? Een klassieker onder de tuinproblemen waar wel eens pesticiden aan te pas komen. Toch is dit te voorkomen.

Misschien is je terras wat te groot en wordt een heel stuk ervan maar zelden gebruikt? Op plekken waar je niet komt, zoals tegen de gevel of in de verste hoeken, groeien planten tussen de voegen. Als het terras in de schaduw ligt en geen water doorlaat, duiken er ook nog eens snel algen en mos op.

Is het een optie om van de strook tegen de gevel een plantvak te maken?

Als je een terras gaat aanleggen, hou dan hiermee rekening. Maak het terras niet te groot zodat je de volledige oppervlakte vaak genoeg gebruikt.

Alternatieven

Er zijn steeds meer alternatieven voorhanden om onkruid aan te pakken. Gaande van een heruitgave van oma's voegenkrabber tot high-tech elektrische onkruidbranders. Elke methode is natuurlijk niet overal even geschikt en meestal is het afwisselen van verschillende methodes het meest efficiënt. Een kleine bloemlezing dus van een paar veel gebruikte pesticidenvrije alternatieven.

Vegen en nog eens vegen

Onkruid heeft een voedingsbodem nodig en kan meestal niet al te goed tegen verstoring. Ga je elke week met de veegborstel over je terras dan is de kans klein dat het onkruid zich zal ontwikkelen. Je veegt namelijk alle voedingsstoffen weg waardoor zaden geen kiemplek vinden. Kiemt er toch iets dan heb je het kiemplantje zo mee.

Voegenborstel en krabber

Toch geen zin om elke keer je tuinmeubelen te verplaatsen om te borstelen, dan kan je de wat grotere planten de baas met een voegenborstel of een voegenkrabber. Daarmee haal je de planten uit de voeg samen met het zand dat in de voeg zit. blijft er hier en daar een stukje wortel achter, dan kan die plant weer uitlopen. Een paar keer per jaar herhalen en ook die planten houden zich niet staande.

Wie met vuur speelt

Moet op de blaren zitten. Dat is ook zo met onkruidbranders. Veel modellen werken met een open vlam en brengen dus een brandrisico met zich mee. Veiliger zijn toestellen die hete lucht blazen. Maar eender welk toestel je gebruikt, het is nooit de bedoeling om onkruid echt te verbranden. Blancheren is een betere term. Even met de vlam of met de luchtblazer over de plant strijken is voldoende om de cellen te doen springen en de bovengrondse delen te doen afsterven. Het is bovendien veel veiliger. Bij diepwortelende planten zal je dat een paar keer per jaar moeten herhalen tot de reserves in de wortel uitgeput zijn.

Foto links: goed blancheren (dofte, slappe blaadjes).

Foto rechts: en rechts slecht verbranden.

Kringlooptips tegen onkruid of andere ongewenste gasten?

Meer ontdek je op de infomomenten en in de volgende editie van de KringloopZINE.

Actief-creatief

**KRINGLOOPWEEKEND
9 EN 10 JUNI 2018**

Compost jouw smaakmaker

Vlaco pakt, net zoals vorig jaar uit met de slogan: 'Compost jouw smaakmaker'. Al jouw activiteiten rond thuiscomposteren, voedselrestjes of compostgebruik, kan je onder deze campagne brengen.

De aandacht in de pers spitsen we toe op ons focusweekend van zaterdag 9 en zondag 10 juni 2018. Heb je reeds een geslaagde samenwerking op een andere datum? Ook dan kan je mee opgenomen worden in de communicatie.

In maart verzamelt Vlaco via alle gemeentelijke contactpersonen, de gegevens van de kringloopactiviteiten. Zorg dat jouw activiteit er bij is en je al een concrete actie kan meedelen! Want enkel de geregistreerde activiteiten ontvangen immers eind mei een gratis inspiratiebox met standmateriaal om je activiteit op te smukken én gadgets om uit te delen aan de bezoekers.

Startevenement in jouw buurt?

Net zoals in 2017 zullen we in aanloop van het kringloopweekend van 9-10 juni 2018 één groots evenement uitkiezen waar we het kringloopweekend in de kijker te zetten. Vind er bij jou in de buurt zo'n (groots) evenement plaats waar kringlooptechnieken zoals red-de-restjes, thuiscomposteren ... getoond worden, laat het ons dan zeker weten.

Samenwerking Open tuinen Landelijke Gilden

Vorig jaar mochten 54 tuineigenaars van Landelijke Gilden een bemande kringloopstand in hun tuin verwelkomen. De persoonlijke kennismaking van de tuineigenaars met Vlaco tijdens de voorbereidende trefdagen in maart, gecombineerd met de belofte om restjeshapjes en compost uit te delen tijdens het Opentuinweekend had velen van hen over de streep gehaald. Alle aanvragen voor een bemande kringloopstand konden we realiseren. "Vlot, heel tof, veel interesse, zeer geapprecieerd" waren maar enkele van de positieve en warme commentaren van de tuineigenaars op de samenwerking.

Alle redenen dus om ook in 2018 op dezelfde wijze samen te werken.

De rustgevende tuin

Open tuinen valt in 2018 op zaterdag 23 en zondag 24 juni. Het thema draait rond **de rustgevende tuin**.

Je kan hier veel interpretaties aan geven. Rust door het ontwerp van de tuin? Rust in je hoofd door te tuinieren in de moestuin? Of laat je de natuur zijn werk doen terwijl jij een rustpauze neemt en luistert naar getsjilp en geritsel van fauna en flora? Of pas je de kringlooptechnieken toe waardoor je minder werk en resten hebt? De tuineigenaars van Landelijke Gilden kiezen zelf hoe ze het thema invulling geven in hun tuin. Ben jij als kringloopkracht ook gewonnen voor een samenwerking? Laat het zo snel mogelijk weten aan Vlaco. En bedenk samen met de kringloopkrachten hoe jij de kringlooptechnieken in de kijker wil zetten.

Samenwerking TuinHier

De vereniging TuinHier telt 215 afdelingen, 5.000 volkstuiniers en 20.000 particuliere leden. Samen met hen composteren of compostgebruik in de kijker zetten, biedt heel wat potentieel het ganse jaar door. Vlaco zal de samenwerking met TuinHier dan ook verder ontwikkelen. Concreet voor het KringloopWeekend 2018 willen we eenzelfde samenwerking als met Landelijke Gilden op poten zetten. TuinHier heeft jaarlijks haar provinciale bijeenkomsten. In de periode december-januari zal Vlaco met een informatieve stand de TuinHierders enthousiasmeren om samen te werken met Kringloopkrachten en aandacht te besteden aan de kringlooptechnieken.

Je hoort er meer over in volgend nummer.

MET A'DAM NAAR L'ZEEL ...

Op zaterdag 21 oktober 2017 ging 'Natuur & Milieuteam Zuid (NMTZuid)' met deelnemers van de opleiding compostmeester op bezoek bij Comité Jean Pain in Londerzeel. Natuur & Milieuteam Zuid is een Amsterdamse organisatie die adviseert, informeert, verbindt en ondersteunt, in Amsterdam Zuid (www.nmtzuid.nl). Rond verschillende thema's zijn ze actief: soorten beschermen, duurzaamheid, zelf groenten kweken, meer groen in de stad ... Uiteraard hoort daar ook composteren bij en dat was nu net de reden waarom 15 Amsterdamse enthousiastelingen langs gingen in de Londerzeelse toontuin. We laten Els Wijnstra, adviseur bij NMTZuid en organisator van het tuinbezoek, aan het woord:

"Lokaal composteren kan Amsterdam enorme voordelen opleveren. De afvalstroom neemt af, bewoners zijn betrokken en het levert bijzonder bruikbare compost op voor onze (gevel)tuinen. Dit zwarte goud verbetert de bodemkwaliteit, zorgt dat de bodem vruchtbaarder wordt en meer water kan vasthouden. Het resultaat is mooiere planten, minder werk voor de tuiniers en betere opvang van regenwater. Diverse projecten van pioniers in de stad tonen reeds aan dat verschillende vormen van thuis- of buurtcomposteren goed mogelijk zijn. De compostmeesters die NMTZuid nu opleidt kunnen in het verspreiden van de compostboodschap een belangrijke rol spelen. Wat in deze opleiding ons inziens niet mocht ontbreken was een bezoek aan het Comité Jean Pain in België.

Om half elf werden we bij het Comité Jean Pain verwelkomt door Jackie Coeckelberghs en Roger van der Maelen (beide Vlaco-lesgevers). Roger begeleidde ons de hele dag, en vertelde honderd uit over de bijna vijfduizend compostmeesters die in Vlaanderen reeds werden opgeleid, over die meer dan 52 % Vlamingen die nu reeds aan thuiscomposteren doen, en – vooral – over het composteerproces zelf. Composteren is en blijft de meest ecologische en economische verantwoorde verwerkingswijze voor keuken- en tuinafval. Als thuiscomposteren goed gebeurt, verspreidt dit biologische proces geen kwalijke geuren en trekt het geen ongedierte aan en levert het bijzonder waardevolle en vruchtbare compost voor onze (gevel)

tuinen.

In Vlaanderen onderscheidt men de kleine (thuis-) en de grote (industriële of professionele) kringloop. Wat organisch materiaal betreft spreekt men in Vlaanderen niet meer van afval maar eerder van resten of bouwstenen die de input vormen voor een volgend

proces in de kringloop. Aangezien compostmeesters in Vlaanderen met heel wat meer bezig zijn dan enkel composteren, werd in 2013 gekozen voor aan andere benaming, nl. kringloopkrachten. Maar Roger had het uiteraard niet alleen over beleid en naamgeving en vrijwilligerswerking; hij ging vooral heel diep in op de principes van het composteren.

Na een gezellige lunch in het zonnetje leidde Roger ons rond over het één hectare grote terrein van het Comité Jean Pain. Op de demonstratieplaats voor thuiscomposteren stonden vele vaten en bakken. Ook bekeken we composttrommels, takkenrillen, hekjes van gevlochten takken, hagen, houtversnipperaars, een boomgaard, een modelkippenhok en wormencompostbakken. De ene cursist wilde meer weten over het composteren in bakken, de andere over een composttrommel in de vorm van een grote bal. Rogers manier van vertellen zorgde ervoor dat we er steeds met onze neus bovenop stonden om te kijken, voelen én ruiken. Het prachtige zwarte goud was een feest om te ervaren. Tanja Verbij, één van de cursusdeelnemers, vatte het mooi samen: 'Het was een grandioze dag, ik heb een heleboel geleerd, veel gelachen en genoten, kortom een topdag!'

In Amsterdam wordt nu al op kleine schaal gecomposteerd met wormenbakken op balkons en wormenhokjes op de stoep. Mensen met een tuin gebruiken soms een compostvat of een composthoop. Op een aantal tuincomplexen zijn compostbakken te vinden. Maar behalve deze uitzonderingen wordt er geen gft gescheiden in onze stad. Het officiële percentage is dan ook 0%. Van de 300.000 ton afval die we jaarlijks produceren is ruim een derde gft (37%). Dit is dus een enorme kans voor afvalvermindering. Deze restmaterialen kunnen we thuis of in de buurt omvormen tot een prachtige voedingsstof: compost.

De mensen die de introductie cursus compostmeester hebben gevolgd gaan straks de opgedane kennis inzetten in hun buurt. Zij kunnen met deze kennis lokale projecten tot een succes maken. Zo stimuleren ze anderen en helpen hen op weg. De wens is dat er een netwerk van lokale compostmeesters gaat groeien, zodat elke wijk, beter nog elke straat, eigen compostprojecten krijgt. Op die manier hoeven we niet meer bergen afval af te voeren en tegelijkertijd bergen tuinaarde aan te voeren. Als de introductie cursus goed bevalt, gaan we volgend jaar graag verder met een verdieping cursus en nieuwe trainingen voor potentieel nieuwe compostmeesters. Samen maken we de stad mooier en groener."

Els Wijnstra, Natuur & MilieuTeam Zuid, Amsterdam

KOOKBOEK 'RED DE RESTJES'

Vlaco behartigt in Vlaanderen de sensibilisering van de bevolking voor wat betreft verwerken van organische resten. Dat is al enkele tientallen jaren zo. Die communicatie gebeurt met lessenreeksen, folders, brochures en posters ... en af en toe ook eens met een boek. Wie kent er nog de boeken '101 Compostvragen' en 'Composteren en Kringlooptuinieren' die Vlaco en auteur Ivo Pauwels samen schreven, en die je nog steeds in de handel kan terugvinden (zelfs in 't Frans 'Compostez et Recyclez')? Deze boeken werden uitgegeven door Lannoo. En wie heeft er nog niet gehoord van ons kinderboek 'Lieske, een verhaal over compostdiertjes', van Marie-José Menu?

Vlaco plant nu de uitgave van een heus kookboek met daarin allerlei recepten gemaakt op basis van keukenoverschotjes. 't Is 'van moetens'. Je kan je immers niet voorstellen hoe vaak we de vraag krijgen hoe lang het nog gaat duren eer we een kookboek gaan schrijven met daarin onze belangrijkste receptjes ('resteptjes'). Binnen afzienbare tijd ligt er dus een Vlaco-kookboek in de rekken. We houden je op de hoogte!

VLACO 'AT THE MOVIES'

'Story telling' en 'Movie making'. Twee essentiële manieren om het hart van jong en oud te veroveren, zo lijkt het wel. Wil je een boodschap mee geven, hang er dan een verhaaltje aan vast en schiet er genoeg beeldjes van. Althans, dat is wat communicatiespecialisten ons op het hart drukken. En dat hebben wij dus gedaan. Twee korte, modern ogende compostfilmmpjes.

Je vindt ze op <http://www.vlaco.be/thuiscomposteren>

- Wat is composteren, wat is composteerbaar, wat zijn compostdiertjes, wat hebben die organismen allemaal nodig, waarvoor en hoe kan je compost gebruiken?
- Hoe kan ik composteren, in een vat en in bakken?

Bekijk ze, like ze, deel ze, gebruik ze, verspreid de boodschap!

colofon

Uitgave van Vlaco vzw

Redactie: Elfriede Anthonissen
Kristof Van Stichelen

Vormgeving: Reclamebureau Mink
Druk: Drukkerij Buroform
V.U.: Rudy Meeus
Stationsstraat 110
2800 Mechelen

Redactie-adres: Vlaco vzw
Team ThuisKringlopen
Stationsstraat 110
2800 Mechelen
Tel.: 015 451 370
thuiskringlopen@vlaco.be

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is toegelaten, mits bronvermelding.